

**MAKTABGACHA TA'LIMDA MUSIQA MASHG'ULOTLARINI
O'QITISHNING ZAMONAVIY PEDAGOGIK TEXNOLOGIYALARI**

KOSIMOV ABDULAZIZ DURDIKULOVICH

Denov tadbirkorlik va pedagogika instituti

“Maktabgacha ta’lim” kafedrası katta

o‘qituvchisi, dotsent v/b

Abdulaziz@dtpi.uz

Annotatsiya: Mazkur maqolada maktabgacha ta’lim tashkilotlarida musiqa mashg’ulotlarini o‘qitishda qo‘llaniladigan zamonaviy pedagogik texnologiyalar tahlil qilinadi. Jahon musiqa pedagogikasidagi yetakchi metodik tizimlar (K. Orff, Z. Koday, E. Jak-Dalkroz, D. B. Kabalevskiy, S. Suzuki), shuningdek interfaol, axborot-kommunikatsiya, o‘yin va loyiha texnologiyalarining mohiyati yoritiladi. Milliy qadriyatlarni zamonaviy yondashuvlar bilan uyg‘unlashtirish yo‘llari ko‘rsatib o‘tiladi.

Kalit so‘zlar: maktabgacha ta’lim, musiqiy tarbiya, pedagogik texnologiya, interfaol metodlar, logoritmika, musiqiy-didaktik o‘yin, AKT, milliy musiqa.

**СОВРЕМЕННЫЕ ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ ТЕХНОЛОГИИ ОБУЧЕНИЯ
МУЗЫКАЛЬНЫМ ЗАНЯТИЯМ В ДОШКОЛЬНОМ ОБРАЗОВАНИИ**

Аннотация: В данной статье анализируются современные педагогические технологии, используемые при обучении музыке в дошкольных образовательных учреждениях. Выделены ведущие методические системы мировой музыкальной педагогики (К. Орф, З. Кодай, Э. Жак-Далькроз, Д. Б. Кабалевский, С. Судзуки), а также сущность интерактивных, информационно-коммуникационных, игровых и проектных технологий. Показаны пути сочетания национальных ценностей с современными подходами.

Ключевые слова: дошкольное образование, музыкальное образование, педагогические технологии, интерактивные методы, логоритмия, музыкально-дидактическая игра, ИКТ, национальная музыка.

**MODERN PEDAGOGICAL TECHNOLOGIES FOR TEACHING MUSIC
IN PRESCHOOL EDUCATION**

Abstract: This article analyzes modern pedagogical technologies used in teaching music in preschool educational organizations. It highlights the essence of leading methodological systems in global music pedagogy (K. Orff, Z. Kodály, É.

Jaques-Dalcroze, D. B. Kabalevsky, S. Suzuki), as well as interactive, information-communication, game-based, and project-based technologies. Ways to harmonize national values with modern approaches are also outlined.

Keywords: preschool education, music education, pedagogical technology, interactive methods, logorhythmics, music-didactic games, ICT, national music.

ТЕХНОЛОГИЯХОИ ПЕДАГОГИИ МУОСИР БАРОИ ТАЪЛИМИ ДАРСҲОИ МУСИҚӢ ДАР ТАҲСИЛОТИ ТОМАКТАБӢ

Аннотатсия: Дар ин мақола технологияҳои муосири педагогӣ, ки ҳангоми таълими дарсҳои мусиқӣ дар ташкилотҳои таълимии томактабӣ истифода мешаванд, таҳлил карда мешаванд. Системаҳои пешбари методологӣ дар педагогикаи мусиқии ҷаҳонӣ (К. Орфф, З. Кодай, Э. Жак-Далкроз, Д. Б. Кабалеvский, С. Сузуки), инчунин моҳияти технологияҳои интерактивӣ, иттилоотӣ-коммуникатсионӣ, бозӣ ва лоиҳа қайд карда шудаанд. Роҳҳои омезиши арзишҳои миллӣ бо равишҳои муосир нишон дода шудаанд.

Калидвожаҳо: тарбияи томактабӣ, тарбияи мусиқӣ, технологияи педагогӣ, усулҳои интерактивӣ, логоритмика, бозии мусиқӣ-дидактикӣ, ТИК, мусиқии миллӣ.

KIRISH

Bugungi kunda maktabgacha ta'lim tizimini rivojlantirish davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biriga aylangan. Bola shaxsining shakllanishida ilk yoshdan boshlab olingan taassurotlar, hissiy tajriba va ijodiy faollik muhim o'rin tutadi. Musiqa esa bolaga ta'sir etishning eng qulay va ta'sirchan vositalaridan biri bo'lib, u nafaqat estetik did va musiqiy qobiliyatni, balki nutq, xotira, diqqat, harakat koordinatsiyasi va ijtimoiy ko'nikmalarni ham rivojlantiradi.

An'anaviy mashg'ulotlarda tarbiyachi (musiqa rahbari) asosiy faol shaxs bo'lib, bolalar ko'pincha tinglovchi yoki taqlidchi vazifasini bajargan. Zamonaviy yondashuv esa bolani ta'lim jarayonining faol ishtirokchisiga aylantirishni, uning shaxsiy xususiyatlari va qiziqishlarini hisobga olishni talab qiladi. Shu bois musiqa mashg'ulotlarida pedagogik texnologiyalarni to'g'ri tanlash va samarali qo'llash dolzarb muammo hisoblanadi.

ASOSIY QISM.

Pedagogik texnologiya tushunchasi va uning musiqa mashg'ulotlaridagi mohiyati

Pedagogik texnologiya - oldindan belgilangan maqsadga erishishni kafolatlovchi, o'qitish jarayonini bosqichma-bosqich va tizimli loyihalashtirishga

asoslangan yondashuvdir. U an'anaviy metodikadan o'zining aniq maqsadi, natijaga yo'naltirilganligi, takrorlanuvchanligi va diagnostika imkoniyatlari bilan farq qiladi.

Maktabgacha yoshdagi bolalar bilan musiqa mashg'ulotlarida texnologiya quyidagi vazifalarni hal etadi:

- bolaning musiqiy qobiliyatlarini (ladli eshitish, musiqiy-ritmik hissi, musiqiy xotira) rivojlantirish;
- musiqaga nisbatan barqaror qiziqish va muhabbatni shakllantirish;
- ijodiy tashabbus va ifodali ijro ko'nikmalarini tarbiyalash;
- bolaning hissiy holatini uyg'unlashtirish va ruhiy salomatligini mustahkamlash.

Texnologiyani tanlashda bolalarning yosh xususiyatlari, ularning o'yin faoliyatiga ehtiyoji, diqqat barqarorligining cheklanganligi va ko'rgazmali-obrazli tafakkuri hisobga olinishi shart.

Jahon musiqa pedagogikasidagi metodik tizimlar

Zamonaviy musiqa mashg'ulotlari metodikasi bir qator xorijiy va mahalliy olimlarning ilmiy-amaliy ishlanmalariga tayanadi.

Karl Orff tizimi (elementar musiqa). Ushbu tizim musiqa, so'z va harakatning birligiga asoslanadi. Bolalar tana ritmi (chapak chalish, tizzaga urish, oyoq tepish) hamda oddiy urma-zarbli cholg'ular - doira, childirma, metallofon, ksilofon yordamida musiqa yaratishda bevosita ishtirok etadi. Tizimning asosiy g'oyasi - bolani «tinglovchi»dan «ijodkor»ga aylantirish, improvizatsiyaga keng imkon berishdir.

Zoltan Koday metodi. Venger bastakori va pedagogi Z. Koday bolaning ovozi eng tabiiy cholg'u ekanligini ta'kidlaydi. Metod xalq qo'shiqlari asosida qurilgan bo'lib, lادلarni qo'l belgilari orqali ko'rsatish va ritmik bo'g'inlardan foydalanish bolada nota savodiga ongli tayyorgarlikni shakllantiradi.

Emil Jak-Dalkroz evritmikasi. Bu tizimda musiqa harakat orqali idrok etiladi. Bola musiqaning xarakteri, tempi, dinamikasi va metroritmini tana harakatlari bilan ifodalaydi, natijada musiqiy eshitish va harakat koordinatsiyasi uyg'unlikda rivojlanadi.

D. B. Kabalevskiy tizimi. Ushbu dastur musiqaga qiziqish va muhabbatni tarbiyalashni asosiy maqsad qiladi. «Uch kit» - qo'shiq, marsh va raqs janrlari bolalarga musiqaning mazmunini tushunishga yordam beruvchi asosiy tayanch sifatida qaraladi.

Shinichi Suzuki metodi. Metod ona tilini o'zlashtirish qonuniyatlariga tayanadi: bola avval tinglaydi, so'ng taqlid qiladi, ota-onaning faol ishtiroki esa muvaffaqiyatning muhim sharti hisoblanadi.

Bu tizimlarning har biri o'ziga xos kuchli tomonlarga ega bo'lib, amaliyotda ular ko'pincha bir-birini to'ldirgan holda, bolalar guruhi va milliy sharoitga moslashtirilib qo'llaniladi.

Zamonaviy interfaol va innovatsion texnologiyalar

O'yin texnologiyalari

O'yin - maktabgacha yoshdagi bolalarning yetakchi faoliyati. Musiqiy-didaktik o'yinlar («Qaysi cholg'u chalyapti?», «Baland va past tovush», «Ritmik aks-sado», «Sehrli qo'ng'iroqcha») bolalarda tovush balandligi, tembri, dinamikasi va ritmini farqlash ko'nikmasini o'yin shaklida, zo'riqishsiz shakllantiradi. Sahnalashtirilgan qo'shiqlar va rolly o'yinlar esa bolaning ifodali ijro etish va jamoada harakat qilish qobiliyatini oshiradi.

Axborot-kommunikatsiya texnologiyalari (AKT)

Multimedia taqdimotlar, interaktiv doska, audio va video yozuvlar, animatsion qo'shiqlar va musiqiy ilovalar mashg'ulotni ko'rgazmali va qiziqarli qiladi. Masalan, cholg'u tovushini uning tasviri bilan birga eshittirish bolaning obrazli idrokini kuchaytiradi. Shu bilan birga, bolalar uchun ekran bilan ishlash vaqti qat'iy cheklanishi, materiallar yoshga mos va mazmunan sifatli bo'lishi zarur. AKT tarbiyachining jonli ijrosi va bola bilan bevosita muloqotini almashtirmasligi, faqat uni to'ldirishi lozim.

Musiqi terapiyasi elementlari

Mashg'ulot boshida yoki oxirida tinchlantiruvchi musiqa, relaksatsiya daqiqalaridan foydalanish bolalarning hissiy zo'riqishini kamaytiradi, ularning diqqatini jamlashga yordam beradi. Alla, sokin cholg'u kuylari bu borada alohida ahamiyatga ega.

Integratsiyalashgan mashg'ulotlar

Musiqani tasviriy san'at, nutq o'stirish, atrofdagi olam bilan tanishtirish va jismoniy tarbiya bilan uyg'unlashtirish bolaning yaxlit dunyoqarashini shakllantiradi. Masalan, bahor haqidagi qo'shiqni tinglagach, bolalar uning mazmunini rasmda aks ettirishi, tabiat hodisalarini harakat bilan ifodalashi mumkin.

Vizual modellashtirish va rang-musiqi usuli

Tovush balandligi, davomiyligi va xarakterini ranglar, shakllar, kartochkalar yoki grafik belgilar orqali ifodalash mavhum musiqiy tushunchalarni bolaning

ko'rgazmali-obrazli tafakkuriga yaqinlashtiradi. Masalan, baland tovush - kichik qush, past tovush - katta ayiq obrazi bilan bog'lanadi.

Ertak va dramatisatsiya texnologiyasi

Musiqiy ertaklar, shovqin cholg'ulari yordamida ertakni «ovozlashtirish», qahramonlar uchun alohida kuy yoki ritm tanlash bolaning tasavvuri va ijodiy faolligini rivojlantiradi.

Shaxsga yo'naltirilgan va tabaqalashtirilgan yondashuv

Har bir bolaning qobiliyati, rivojlanish sur'ati va qiziqishi turlicha. Topshiriqlarni murakkablik darajasi bo'yicha tabaqalashtirish, iqtidorli bolalarga qo'shimcha vazifalar berish, kamroq faol bolalarni rag'batlantirish barcha bolaning muvaffaqiyat hissini saqlab qolishga xizmat qiladi.

STEAM yondashuvi

O'z qo'li bilan oddiy cholg'ular (shovullagich, maraka, "suv ksilofoni") yasash, tovushning paydo bo'lishi va uning balandligi bog'liqligini oddiy tajribalar orqali kuzatish bolaning izlanuvchanligini va tabiiy fanlarga qiziqishini oshiradi.

Musika mashg'ulotining texnologik tuzilishi

Zamonaviy texnologiyalar asosida tashkil etilgan mashg'ulot odatda quyidagi bosqichlardan iborat bo'ladi:

1. **Kirish qismi:** salomlashish qo'shig'i, ritmik va nafas mashqlari, bolalarni mashg'ulot kayfiyatiga tayyorlash.
2. **Musika tinglash:** qisqa asar yoki kuyni idrok etish, savol-javob, obrazli taqqoslash.
3. **Qo'shiq aytish:** ovoz mashqlari (kuylash), repertuar ustida ishlash, jonli va yakka ijro.
4. **Musiqiy-ritmik harakatlar:** raqs, o'yin, evritmik mashqlar.
5. **Cholg'ularda ijro:** shovqin va urma cholg'ularda jamoaviy chalish, improvizatsiya.
6. **Yakuniy qism:** relaksatsiya, qisqa suhbat-baholash, xayrlashuv qo'shig'i.

Bunday tuzilma bolaning faolligini almashtirib turish orqali charchoqning oldini oladi va diqqatni saqlaydi.

Milliy qadriyatlar va zamonaviy texnologiyalar uyg'unligi

O'zbekistonda maktabgacha ta'limda musiqiy tarbiya «Ilk qadam» davlat o'quv dasturi asosida amalga oshiriladi. Dasturda bolalarni o'zbek xalq qo'shiqlari, alla, lapar, o'yin-qo'shiqlar va milliy cholg'ular - doira, nay, surnay, childirma bilan tanishtirish nazarda tutilgan.

Xorijiy metodik tizimlarni mahalliy sharoitga tatbiq etishda ularning milliy mazmun bilan boyitilishi muhim. Masalan, Orff yondashuvidagi ritmik improvizatsiyani doira usullari bilan, Koday metodidagi xalq kuylariga tayanishni o'zbek xalq qo'shiqlari bilan uyg'unlashtirish mumkin. Shu tariqa bolada milliy musiqa madaniyatiga qiziqish, o'z xalqining qadriyatlariga hurmat tarbiyalanadi.

Xulosa

Maktabgacha ta'limda musiqa mashg'ulotlarini zamonaviy pedagogik texnologiyalar asosida tashkil etish bolaning har tomonlama uyg'un rivojlanishini ta'minlaydi. Jahon pedagogikasida sinalgan metodik tizimlar, o'yin, interfaol, axborot-kommunikatsiya, logoritmika, loyiha va integratsiyalashgan texnologiyalar bolani faol ijodkorga aylantiradi, uning musiqiy qobiliyatlari va shaxsiy fazilatlarini rivojlantiradi.

Biroq har qanday texnologiya tarbiyachining kasbiy mahorati, bolaga mehr va e'tibori bilan uyg'unlikdagina samara beradi. Shuningdek, zamonaviy yondashuvlarni milliy qadriyatlar va o'zbek xalq musiqa merosi bilan boyitish musiqiy tarbiyaning ta'sirchanligini oshiradi. Kelgusida tarbiyachilarning malakasini muntazam oshirish, metodik qo'llanmalar va o'quv-didaktik materiallarni yangilash dolzarb vazifa bo'lib qoladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasining «Maktabgacha ta'lim va tarbiya to'g'risida»gi Qonuni. Toshkent 2019 yil
2. «Ilk qadam» maktabgacha ta'lim muassasalarining davlat o'quv dasturi (Takomillashtirilgan). Toshkent 2022 yil
3. Orff C., Keetman G. Orff-Schulwerk: Musik für Kinder - metodik tizimga oid asosiy manbalar.
4. Kodály Z. - xalq qo'shiqlari asosida musiqiy tarbiya metodiga oid asarlar.
5. Jaques-Dalcroze E. - evritmika (ritmik gimnastika) tizimiga oid asarlar.
6. Kabalevskiy D. B. - umumta'lim maktablari va maktabgacha yoshdagilar uchun musiqa dasturi.
7. Suzuki S. - «Nurtured by Love» (Suzuki metodi bayoni).